

RECENZÍÓ

OLGA OVEČKOVÁ – JOZEF VOZÁR [ET AL.]: STO ROKOV ČASOPISU PRÁVNÝ OBZOR. 1917–2017 (BRATISLAVA: VEDA. VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED 2017) 507.

A legrégebbi és egyben legpatinásabb szlovák jogtudományi folyóirat 2017-ben ünnepelte századik születésnapját. Ebből az alkalomból a Szlovák Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének munkatársai egy küllemében szép és egyben informatív, több mint ötszáz oldalas monográfiát készítettek intézeti folyóiratukról. A szerzői kollektíva két vezéregyénisége a korábbi és a jelenlegi intézetigazgatók voltak. Oľga Ovečková 1988 és 1995 vezette az intézetet, Jozef Vozár pedig 2013-tól napjainkig. Mindketten a polgári, kereskedelmi, és versenyjog felől érkeztek, de Vozár az utóbbi években sokat foglalkozik a szlovák jogtudomány és jogászság történetével. A többi szerző szintén különböző jogterületekről érkezett: Eduard Bárány (jogelmélet és közjog), Peter Colotka (jogelmélet), Barbora Kráľičková (versenyjog), Marián Kropaj (a szellemi tulajdon joga), Peter Kukliš (közigazgatási jog), Lukáš Lapšanský (versenyjog és sajtójog), Tatiana Weisssová (enciklopédiák és folyóirat-szerkesztés) és Katarína Závacká (jogtörténet).

A *Právny obzor (Jogi Szemle)* című folyóirat első száma 1917 szeptemberében jelent meg Budapesten. A szerkesztőség a főváros IV. kerületében a Ferencz József rakpart 26. szám alatt működött. Magát a folyóiratot, amelynek éves előfizetői díja hat korona volt, a Budapesti Kiadói Egyesület Rt. nyomdájában nyomtatták, amely székhelye a VIII. kerületi Mária utca volt. Az alapítás helyszíne nemcsak azért logikus, mert 1917-ben Szlovákia még a régi Magyarország része volt, hanem azért is, mert Túrócszentmárton mellett éppen Budapest volt a dualizmuskori szlovák szellemi és politikai élet egyik központja.¹ Igaz, már nem olyan intenzív módon, mint a 19. század hatvanas és hetvenes éveiben, de még a 20. század elején is egy sor fontos szlovák ügyvéd, tisztviselő és vállalkozó élt itt, nem is beszélve az egyszerű munkásemberekről, szolgáltatók, kőművesek és egyéb kisiparosok ezreiről. Nem utolsósorban itt (vagy a távoli Kolozsvárott) tanultak azok a szlovák fiatalok, akik jogi pályára készültek. Igaz, a tanulmányaikat többségük Eperjesen,² az ottani evangélikus vagy Pozsonyban a királyi jogakadémián kezdte, de jogi diplomájukat sokan már a fővárosban vagy Erdélyben szerezték meg.

Budapesten élt a 20. század elején Emil Stodola (1862–1945) ügyvéd,³ aki a folyóirat első szerkesztője és egyben kiadója is volt. Az első számokban publikált tanulmányok döntő részét is ő maga írta. Stodola jómódú liptói evangélikus

¹ Az 1918 előtti szlovák nemzeti fejlődésről és politikáról lásd SZARKA László: *Szlovák nemzeti fejlődés – magyar nemzetiségi politika 1867–1918* (Pozsony: Kalligram 1995).

² DARINA VASIČOVÁ: *Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. (1850–1918)* (Prešov: Universum 2008).

³ JOZEF VOZÁR: *Významní slovenskí právnicki z Liptova* (Bratislava: Veda 2016) 11–50.

vállalkozó-értelmiségi családból származott.⁴ Apjának bőrfeldolgozó üzeme volt Liptószentmiklóson, amelyet azután a fiai átvettek. Ők azonban apjuknál kevésbé voltak sikeresek a vállalkozásban, a cégük tönkrement és Emil Stodola emiatt 1911-től Budapesten ügyvédként folytatta pályafutását. Ebben segítségére voltak a bécsi és részben prágai jogi tanulmányai – ő tehát azon kevés szlovák jogász közé tartozott, akik nem Magyarországon szereztek diplomájukat. Még a lipitói időszakban megpróbálkozott a szlovák nemzeti politikával is, de a képviselőválasztásokon alulmaradt.⁵ Ügyvédként azonban később is védte a nemzetiségi izgatással vádolt ügyfeleit. Stodola diákévei óta jó kapcsolatokat ápolt a cseh szellemi élettel, a későbbi csehszlovák államalapító elnököt, Tomáš G. Masarykot még diákként ismerte meg.

Stodolát nagyon zavarta a szlovák nyelvű jogászság és jogi infrastruktúra gyengesége. A szlovákok a leginkább alulreprezentált nemzetiségek közé tartoztak a jogászok között, aminek részben az intenzív értelmiségi és középosztálybeli asszimiláció volt a fő oka. Ez a helyzet annak ellenére alakult ki, hogy az északi vármegyék a viszonylag urbanizált és fejlett régiók közé tartoztak, és a dzsentrí hagyományok is erősek voltak. Az anyanyelvi statisztikai számok a szlovákok számára valóban ijesztőek voltak. Az 1910. évi népszámlálási adatok értelmében a 2646 bíró közül csak 1 volt szlovák anyanyelvű. A 6743 ügyvéd közül csak 92 fő határozta meg önmagát szlovák anyanyelvűként. A 4364 ügyvédjelölt és bojtár közül pedig 43 volt szlovák. A 300 királyi jegyző között 1 vallotta magát szlováknak.⁶

Az első világháború előtt tehát csak körülbelül 90–100 szlovák értelmű és nyelvű ügyvédről lehetett beszélni, kiegészítve hozzávetőlegesen 40 joghallgatóval.⁷ Ők alkották a nemzeti jogi élet fő bázisát. Annál is inkább, mert a monarchia fennállásának utolsó éveiben a szlovák források összesen három olyan bíróról tudtak, akik nyíltan és deklaráltan vallották magukat szlováknak. Ezek közül egyik volt a legnagyobb akkori szlovák költő, Pavol Országh-Hviezdoslav Árva-megyében; egy Stanek nevű albíró ítélkezett Vácott; és Augustín Ráth – akiből később első pozsonyi jogi kari dékán, majd egyetemi rektor lett – működött bíróként a háború kitörése előtt a szerb többségű Újvidéken.⁸ Szlovák nyelvű tudományos jogi életéről ilyen körülmények között alig lehetett beszélni,⁹ noha egyes ügyvédek időről időre a nemzeti sajtóban vagy a cseh lapokban publikáltak egy-egy jogi vonatkozású cikket. Azok többsége tematikusan főként a nemzetiségi törvény és a nemzetiségi jogok körül forgott.

⁴ Egyik testvére, Kornel Stodola vállalkozó és politikus, másik testvére (Aurel Stodola) pedig a zürichi Műegyetem professzora volt. Albert Einstein is tanította, akivel később is jó kapcsolatokat ápolt.

⁵ Natália KRAJČOVIČOVÁ: *Džentlmen slovenskej politiky* (Bratislava: Kalligram 2007).

⁶ „Smutná štatistika” *Právny obzor* 1918/4. 100–101.

⁷ Vladimír FAJNOR: „Práca slovenských právnikov pred prevratom a v prvom desaťročí republiky” *Právny obzor* 1928. 704–712.

⁸ FAJNOR (7. lj.) 706–707.

⁹ Nyilván az egyetemi és tudományos szférában is lehettek szlovák etnikai gyökerű emberek, de azok döntő többsége már magyarnak vallotta magát. Ezzel tisztában volt a korabeli szlovák publicisztika is, azért Hajnik Imrét, Králik Lajost, Kajuch-Szentmiklósit vagy Szivák Imrét már nem tekintették szlováknak. FAJNOR (7. lj.) 704–705.

Ezen kívül az 1849 és 1861 közötti időszakot leszámítva a szlovák nyelvet alig lehetett használni az igazságszolgáltatásban.¹⁰ De még ebben az időszakban is csak kevesen akadtak, akik tudtak szlovákul jogi beadványokat készíteni. Emiatt nem meglepő, hogy a 19. század középső harmadában többször felmerült követelésként a szlovák nyelvű jogászképzés beindítása, azonban mindig sikertelenül. A dualizmus utolsó évtizedeiben a szlovák nyelv szempontjából nagyon kedvezőtlenre vált a helyzet, tekintet nélkül az 1868. évi nemzetiségi törvény néhány rendelkezésére, amelyeket azonban nem nagyon tartottak be. Még nehezebb lett a helyzet az 1911. évi bírósági perrendtartás elfogadása után, amire Stodola is reagált az általa indított folyóirat legelső számában. A szlovák nyelv magyar bíróságok előtti helyzete és az osztrák házastársak válása volt a legelső szám két fő témája. Ez jól tükrözi a szerző-szerkesztő helyzetét és érdeklődését, Stodola ugyanis nemcsak nemzetiségi jogok iránt elkötelezett budapesti szlovák ügyvéd és politikus volt, hanem gyakorló fővárosi ügyvéd is, akit izgattak kora aktuális jogi problémái. A válás kimondása érdekében történő osztrák-magyar állampolgárság-váltás akkoriban éppen a kurrens témák közé tartozott.

A szerkesztő gyakorlatias volta megnyilvánult az első szám rovatstruktúrájában is. Egyikben bemutatta az 1916-os esztendő törvényeit, másikban a miniszteri rendeleteket, utána kitért a királyi kúria polgári jogi döntéseire, majd folytatta érdekes jogesetekkel. Végén a folyóirat rövid irodalomismertetést és egyéb, többnyire a személyekkel és évfordulókkal kapcsolatos rövid híreket közölt.

Az első számoknak azonban volt még egy jelentős témája, nevezetesen a szlovák jogi terminológia megteremtése. Ezen a területen Stodola és folyóirata elévülhetetlen érdemeket szerzett. A szlovák jogi nyelv ugyanis a Monarchia időszakának végén siralmas állapotban volt. Stodola, aki szoros kapcsolatban állt a Bécsben működő cseh és szlovák politikusokkal és hivatalnokokkal, valószínűleg ráérezett arra, hogy a szlovák nyelv státusa a jogi szférában nemsokára meg fog változni, ami valóban be is következett 1918 végén, amikor megalakult az önálló Csehszlovák Köztársaság. Annak hivatalos nyelve csehszlovák nyelv lett, amelyet Cseh- és Morvaországban úgymond „cseh verzióban”, Szlovákiában pedig szlovák kivitelben használtak. A jogi szakterminológia gyors kiépítése emiatt a műveltebb szlovák jogászok egyik elsődleges feladatává vált. Ebben a munkában majdnem az összes, a tudományszervezés és a felső igazságszolgáltatás területén működő szlovák jogász aktívan részt vett.

A *Právní obzor* legelső számában még Stodola írt egy rövid magyar-szlovák terminológiai bevezetőt és feldolgozta az (a) és az (e) betűk között elhelyezkedő fogalmakat. A folyóirat 2-3. számában, amely 1918-ban jelent meg, már ketten írtak a terminológiáról – maga Stodola és Adolf Zátúrecký. A következő szám, amely 1919-ben, tehát már Csehszlovákia megalakulása után született és hármas számként jelent meg (1-3. szám), még nagyobb figyelmet szentelt e kérdésnek. Az előbb említetteken kívül más szlovák jogászok is hallatták szavukat ebben a bonyolult kérdésben. Végül mégis a Stodola–Zátúrecký szerzőpáros lett a magyar-szlovák jogi terminológiai szótár megteremtője.

¹⁰ FAJNOR (7. lj.) 704–705.

Az önálló szlovák jogi terminológia kialakításában érthető módon hangsúlyos szerepet kapott a cseh jogi nyelv, amely már az 1880-as évektől szépen fejlődött. Akkor került sor ugyanis a Károly-Ferdinánd Egyetem nemzeti alapú kettéválására és megalkult a tisztán cseh nyelvű jogi kar. Ugyanakkor a szlovák jogászoknak meg kellett alkotni egyfajta hidat a magyar és cseh jogi szakterminológia között, ami azért is fontos volt, mert az 1918. évi csehszlovák recepciós törvény értelmében az azzal ellentétes döntésig továbbra is a korábbi magyar jog maradt hatályban. Ezzel elkezdődött egy hosszú és bonyolult jogegységesítési folyamat, amely bizonyos területeken csak a második világháború után fejeződött be. Ez különösen igaz volt a polgári jog területére. A pozsonyi jogi karon emiatt például egészen más formában (a régi magyar szakirodalom felhasználásával) oktatták ezt a tárgyat, mint Brnóban vagy Prágában.

A magyar-szlovák jogi terminológia egyeztetésére azért is nagy szükség volt, mert a szlovákiai bíróságokon sok cseh jogász helyezkedett el, akik számára nemcsak az alkalmazandó magyar jog volt ismeretlen, de – szemben a magyar egyetemeken végzett szlovák jogászokkal – többségük semmit sem értett magyarul. Egy sor jogszabályt számukra le kellett fordítani a hivatalos nyelvre – azaz Szlovákiában a szlovákra. Ebben a folyamatban ugyanakkor nemcsak a terminológiára, hanem a korábbi magyar jog sajátosságait bemutató jogtudományi szakirodalomra és az azt publikáló folyóiratokra is szükség volt. *Právní obzor* tehát ebből a szempontból nagyon alkalmas időben született.

Az első szlovák nyelvű jogtudományi folyóiratnak az előbbieket mellett még egy területen volt kiemelkedő szerepe a két világháború közötti időszakban, nevezetesen a már említett jogegységesítés elősegítése területén. A két világháború közötti Csehszlovákiában végig létezett egy jogegységesítési (unifikációs) minisztérium. Székhelye ugyan Prágában volt, de majdnem az összes minisztere szlovák volt, ahogyan a tisztviselők jelentős része is. Ennek okát az előbb már említett magyar nyelv ismeretben kell keresni. Ebben az időszakban sok unifikációs szakértői tanácskozássra, sőt, unifikációs kongresszusokra is sor került.

A kötetet deklaráltan a *Právní obzor* centenáriumaának szentelték, de különösen a két világháború közötti időszakot tárgyaló részei ennél jóval több információt nyújtanak az olvasónak. Ezekből tulajdonképpen megismerhető az egész szlovák jogi, illetve jogászinfrastruktúra megszületésének története. Ez egyaránt vonatkozik a tudományos publikációs fórumokra, a már említett jogi terminológiára, továbbá a szakmai szervezetekre és egyesületekre, a szlovák nyelvű jogászképzésre, valamint részben a jogalkotásra és a bírói szervezetre is. Mindez úgy, hogy közben megismerkedünk a korszak meghatározó szlovák jogász személyiségeit is. Ezek magyar szempontból is roppant érdekes részek, mert jól szemléltetik, hogy a jog területén 1918 végén és 1919 elején mi és hogyan történt a korábbi Magyar Királyság nemzetiségi területein.

Emil Stodola folyóirat-alapító volt néhány hétig a születőben lévő csehszlovák állam első budapesti politikai képviselője, egészen addig, amíg ezen a poszton fel nem váltotta őt Milan Hodža, későbbi miniszterelnök. Stodola családjával – sok más értelmiségi háttérű budapesti szlovákhhoz hasonlóan – hamar úgy döntött, hogy a

saját államának tekintett Csehszlovákiába költözik. Bár komoly pozíciókat kínáltak neki a születőben lévő csehszlovák igazságszolgáltatásban, maradt az ügyvédi pályán. A későbbi években aktív volt a szlovák ügyvédi kamara alapításában és működtetésében, valamint a jogászegylet megszervezésében.

A nyugdíjkorhoz közeledő Stodola sikeresen megalapította és egy darabig működtette az első szlovák nyelvű jogtudományi folyóiratot, de hosszú távon nem volt energiája és anyagi háttere annak folyamatos finanszírozásához, illetve a teljes szakmai feltöltéséhez. Ezért 1920 elején úgy tűnt, hogy az ígéretes kezdetek után mégiscsak megszűnik a lap. Szerencsére a már évek óta a tartományi kereteken belül szerveződő csehországi és morvaországi jogászegyletek mintájára Pozsonyban is megalakult a Szlovákiai Jogászegylet, amely tevékenysége az azonos (azaz tulajdonképpen a volt magyarországi) jogi rezsimben működő Kárpátaljára is kiterjedt. A korra jellemző, hogy az alakuló ülésen 1921. február 21-én csak 19 cseh és csak 6 szlovák jogász vett részt. Ennek ellenére már 1920-ban sikerült megszervezni a második szlovákiai jogáskongresszust, illetve 1922-ben egy harmadik hasonló tanácskozást. Ezeken már jóval többen vettek részt. Az első kongresszusra, amely inkább szűkkörű tanácskozás volt, még 1918 decemberében került sor Zsolnán. Az összehívó a szlovák ügyekkel foglalkozó minisztérium volt, amelynek akkor éppen Zsolnán volt a székhelye, és amely a szlovák nyelv hivatali bevezetése során égetően érezte a szlovák jogi szakterminológia hiányát. Emiatt nem meglepő, hogy a tanácskozás fő eredménye az volt, hogy a résztvevők felkérték Emil Stodolát és Adolf Zátúreckýt,¹¹ hogy állítsanak össze a szlovák jogi terminológiára vonatkozó előterjesztést, amit 1919-ben sikerült is megvalósítani.

A Szlovákiai Jogászegylet volt tehát az a szervezet, amely 1920 első felében átvette Stodolától a *Právní obzor* finanszírozását és működtetését. E lépéssel komoly mértékben stabilizálódott a folyóirat anyagi helyzete. 1932-ben a folyóiratnak már 2115 előfizetője volt, ebből 1812 Szlovákiában, 153 Csehszországban, 67 Morvaországban, 2 Sziléziában, 26 Jugoszláviában, 13 Bulgáriában, 8 az Egyesült Államokban, 3 Ausztriában és egy-egy Romániában, Oroszországban, Olaszországban, Németországban és Japánban. Szlovákiában leginkább ügyvédek (589 fő) és bírók (187 fő) fizették elő ezt a szakmai lapot. Komoly előfizetői bázist jelentettek bíróságok, ügyészségek, körjegyzőségek, községi hivatalok, könyvtárak és egyéb közületek (61. o.). 1936. január 1-jétől kezdve a *Právní obzor* párhuzamosan a pozsonyi Jogi Kar tudományos folyóiratává is vált. Az egyetem dolgozói külön mellékletben publikálhatták írásaikat. Ennek a mellékletnek külön szerkesztője is volt, aki az egyetemhez kötődött.¹² Ebben az időszakban évente 20 vagy 24 alkalommal jelent meg és szigorú szerkezet jellemezte. A gerincét a tudományos tanulmányok és szakmai cikkek adták, továbbá a polgári és büntető jogi vonatkozású legfelsőbb bírósági, illetve legfelsőbb közigazgatási bírósági és pozsonyi tőzsde-bírószági határozatok, a jogegyleti hírek, a különböző jogász szakmák (bírák, jegyzők, ügyvédek stb.) hírei, könyv és folyóiratszemlék, valamint a különböző személyi

¹¹ Lásd VOZÁR (3. lj.) 80–126.

¹² A Jogi Kar oktatóinak volt még egy fontos publikációs fóruma, nevezetesen a Bratislava (Pozsony) című folyóirat, amely 1927 és 1937 között jelent meg (101; 97–98. o.).

és szakmai évfordulóknak szentelt rovat. A szerkesztők fontosnak tartották folyamatosan beszámolni más szláv államok jogi életéről is (50. o.).

A folyóirat népszerűségén sokat lendített az a tény, hogy főként abban jelentek meg a jogegységesítéssel foglalkozó tanulmányok és néha fontos fordítások is. Az is segítette a folyóiratot, hogy 1923-tól azon belül jelent meg az unifikációs minisztérium közlönye is, amely szinte nélkülözhetetlen volt a gyakorlatban dolgozó jogászok számára. Később a folyóiratnak lett még egy melléklete, amely tartalmazta a csehszlovák Legfelsőbb Bíróságnak a Szlovákia és Kárpátalja jogterületével kapcsolatosan született polgári jogi vonatkozású határozatait. Ezt a hivatalos gyűjteményt, amely nélkülözhetetlen segédeszköz volt azon gyakorló jogászok számára, akik azon a területen működtek, ahol a korábbi magyar jog érvényesült, maguk a legfelsőbb bírósági bírák állították össze (61. o.).

Az unifikációval foglalkozó tanulmányokra és a különböző közlönyanyagokra nagy szüksége volt a magyarul még nem beszélő cseh, és már nem beszélő fiatal szlovák jogászoknak. Az 1920-as évek végén a jogi állásokban ugyanis megjelentek az első olyan szlovák jogászok, akik már nem beszéltek feltétlenül magyarul. Ez főként azzal függött össze, hogy 1921 októberében az 1919-ben megalakult pozsonyi Komenský (Comenius) Egyetemen belül létrehozott Jogi Karon beindult a szlovák nyelvű jogászképzés. Igaz, a professzorok és docensek döntő része a cseh országrészekből érkezett, de az első jogi kari dékán, aki majd az egyetem második rektora lett, már szlovák volt. Augustín Ráth (1873–1942)¹³ korábban magyarországi bíróról volt szó, aki 1918/1919-ben rövid ideig a szerb-horvát-szlovén királysági igazságügyi minisztérium hivatalnoka volt, majd a hazatérése után először a csehszlovák közigazgatásban, illetve azután a tudományos-egyetemi szférában helyezkedett el. Ráth egyébként még a prágai Károly Egyetemen habilitált, de már Pozsonyban lett professzor.¹⁴

A Szlovákiai Jogászegylet létrehozásának egyik motorja és emblemikus alakja Emil Stodola mellett főként Vladimír Fajnor (1875–1952) volt, akinek éppen 1919-ben kezdett felfelé ívelni a karrierje. Már édesapja, Štefan Fajnor is nemzetileg elkötelezett és emellett jómódú szlovák ügyvéd volt. Vladimír Fajnor Berlinben és Budapesten tanult jogot. 1900-ban szerzett jogi doktorátust Budapesten, majd ügyvédi pályára lépett 1919-ig. Az államfordulat után először zólyomi főispán lett, majd a pozsonyi táblabíróság elnöke. 1920-ban egy éven át a jogegységesítési tárcát vezető miniszterként is működött. A miniszteri év után megint visszatért az igazságszolgáltatásba, és 1930-ban a Brnóban székelő csehszlovák Legfelsőbb Bíróság elnöke lett. 1938-ban még rövid ideig igazságügyi miniszter volt, majd az első Csehszlovák Köztársaság szétesése után 1939-ben nyugdíjba vonult. A második világháború után már nem volt aktív, de az újjászületett csehszlovák állam őt nevezte be a hágai Állandó Döntőbíróság bírói jegyzékébe.

¹³ VOZÁR (3. lj.) 51–88.

¹⁴ Érdekeség, hogy egyetemista éve alatt Ráthot az akkori mentora, a szintén lipcsei gyökerekkel rendelkező Kajuch-Szentmiklósi Márton római jogász professzor bent akarta tartani a tanszékén, mint tanársegédet, majd adjunktust. Ráth akkoriban azonban nagyobb függetlenséget biztosító ügyvédi, majd valamivel később újdíkir bírói pályát választott. VOZÁR (3. lj.) 51.

Fajnor szakmai pályafutása jól jelképezi azt az utat, amelyet 1918 és 1938 között befutottak azok a többnyire evangélikus vallású szlovák ügyvédek, akik 1918 előtt is nyíltan szlováknak vallották magukat, és bizonyos mértékig exponálták is magukat a szlovák nemzetiségi politikában és a szlovák tökélet összefogó vállalkozásokban. Ezt a jogászcsoporthoz a kortársak és az utókor is „a fordulat előtti szlovákoknak” nevezte, szemben az úgynevezett „új-szlovákokkal,” akik 1918 előtt már elindultak az elmagyarosodás útján, de az államfordulat után visszafordultak. A „fordulat előtti szlovákok” evangélikus többsége maradéktalanul azonosult a csehszlovák demokratikus államiság eszméjével, azért 1939-ben nehezen viselte az első köztársaság szétesését és a dominánsan katolikus néppárti rezsim létrejöttét. Egy részük nem utasította ugyan el a szlovák autonómia ügyét (egyébként a svájci modellért rajongó Stodola sem), de azt semmiképpen sem akarták erőltetni a közös demokratikus államiság kárára. Az előbbieket miatt a csehek szemében ők számítottak igazán megbízható szlovákoknak, ami a különböző fontos miniszteri és közigazgatási kinevezéseknél is megnyilvánult. Itt nem szabad elfelejteni, hogy az ilyen típusú „nemzet-hű” szlovák jogászok csoportja alig volt több mint száz ember, azért nem volt olyan nehéz számukra megfelelő képviselői, szenátori, miniszteri, főispáni vagy bírói pozíciókat találni.

Fajnor az 1920-as években igazi állás- és tisztséghalmozó lett. A pozsonyi táblabíróság vezetése mellett ő lett a Szlovákiai Jogászegylet első elnöke, továbbá civilistaként a pozsonyi jogi karon is szépen építette tudományos karrierjét. Ez azzal is együtt járt, hogy az egyetellel kapcsolatos napi ügyekre nem maradt túl sok ideje, annál is inkább, mert az akkoriban roppant aktív volt. Az egyetel dinamizmusa Cyril Bařinka (1885) cseh jogásznak volt köszönhető, aki 1918 októberében mint a Szlovákiát elfoglaló csehszlovák légiók főhadnagya érkezett az országba. 1918-ban már pöstyéni fõszolgabíró lett. 1919-ben pedig Pozsonyba tette át a székhelyét, ahol elõször ügyvédjelölt volt Stodolánál, késõbb pedig saját ügyvédi irodát nyitott. Stodolával és Fajnorral együtt õ kezdte szervezni a Szlovákiai Jogászegyletet, amelynek szervezõ titkára lett. A Právny obzor fõszerkesztõje Fajnor lett, végrehajtó szerkesztõje pedig Bařinka. A szerkesztõi munka döntõ része tehát ráhárult. Bařinka egészen a közös csehszlovák állam széteséséig maradt Pozsonyban, utána pedig mint megbízhatatlan cseh elemnek el kellett hagynia Pozsonyt. Ezzel vége szakadt a szerkesztõi és tudományos szervezõ munkájának is.

Bařinka elképesztõ energiáját és szervezõképességét jól tükrözi, hogy 1933. szeptember 8. és 10. között a hosszú elõkészületek után Pozsonyban sikerült megszerveznie a szláv államok jogászainak elõ kongresszusát. A szervezõ bizottság elén Kazimierz Kumaniecki krakkói professzor állt, akinek három helyettese volt. Bařinka volt az elõkészítõ bizottság titkára. A tanácskozáson összesen 1567 jogász vett részt. Legtöbben nyilván Csehszlovákiából érkeztek (1125 fõ, ebbõl 709 fõ a rendezvénynek otthont adó Szlovákiából és Kárpátaljáról). A jugoszláv delegáció 225 fõbõl állt. A lengyel delegációt 159 jogász alkotta. Bulgáriából 53 fõ érkezett. 5 fõ érkezett egyéb – azaz nem szláv – államokból is (63–64. o.). A delegációkban rendszerint bírók, ügyvédek és köztisztviselõk voltak többségben. A kongresszus hasonlóképpen mûködött, mint a modern szakmai világkongresszusok, azaz az elõkészítõ

bizottság meghatározta a fő vitapontokat, azokhoz a felkért előadóktól referátumokat kért, amelyeket előzetesen szétküldtek a delegátusoknak, annak érdekében, hogy előre fel tudjanak készülni a vitára. A kongresszus által elfogadott határozatok értelmében létre kellett volna hozni a Szláv Államok Jogászainak Szövetségét, amely titkársága Pozsonyban lett volna (64–65. o.). 1936-ban pedig össze kellett volna hívni a soron következő kongresszust. Egyébként a szövetség tevékenysége kiterjedt volna Csehszlovákiára, Bulgáriára, Jugoszláviára, Lengyelországra és hosszabb távon számoltak az orosz, illetve szovjet jogászokkal is. Bařinka pedig a szláv államok jogászainak fõtitkára lett. Az elsõ (és ahogyan kiderült egyben utolsó) általános szláv jogáskongresszussal párhuzamosan egyébként Pozsonyban lezajlott a szláv államok közjegyzõinek tanácskozása is. Bařinka még egy fontos jogásztanácskozás megszervezése kapcsán játszott fontos szervezõ szerepet – az 1937. évi csehszlovák jogegységesítõ kongresszusról volt szó, amelyen körülbelül 600 delegátus vett részt (63–67. o.).

A *Právny obzor* történetével foglalkozó monográfia a két világháborúval foglalkozó részeknél jóval kisebb figyelmet szentelt a második világháború utáni idõszaknak, pedig az is egy roppant érdekes téma. Ezzel a témával fõként a harmadik nagy fejezet bevezetõ része foglalkozik, amely ismét megtárgyalta a jogi terminológia és az akkor zajló nagy kodifikációs munkák problematikáját. Az 1945 után korlátozott hatáskörû szlovák autonóm kormányként mûködõ Megbízottak Testülete például 1947-ben az igazságügyi tárca mellett létrehozta a Szlovák Jogi Terminológia Bizottságát, amely munkáját ismét Adolf Záturecký vezette. 1946-ban megalakult továbbá a Szlovák Tudományos és Mûvészeti Akadémia, amelyen belül megalakult a Nyelvtudományi Intézet, amely terminológiai osztállyal is rendelkezett. Ehhez kapcsolódóan különbözõ szakmai terminológiai bizottságok mûködtek, köztük a jogászbizottság is. Ezek tükrében nem meglepõ, hogy 1952-ben az akadémiai gondozásban megjelent a *Jogi Terminológiai Szótár* (118–119. o.).

A folyóirat szempontjából fontosak voltak azok a fejlemények, amely a tudományszervezés és azon belül a jogtudomány kutatása területén következtek be. Legfontosabbnak talán az tekinthetõ, hogy a kommunista hatalomátvétel után átalakított Szlovák Tudományos Akadémián belül 1953-ban létrejött elõször az önálló Állam- és Jogtudományi Kabinet, majd az Állam- és Jogtudományi Intézet. A *Právny obzor* folyóirat kiadása ennek következtében 1955-ben a Szlovák Tudományos Akadémiához került, noha a konkrét szerkesztõ munka döntõen a kabinetben, majd az intézetben zajlott. 1974-tõl kezdve az Intézet hivatalosan is a folyóirat kiadójává vált és ez a helyzet mai napig nem változott meg (330–333. o.). Az egyesített Csehszlovák Jogászegylet egészen 1951-ig számított hivatalosan a folyóirat kiadójának, akkor azonban a kiadói jogok átkerültek a szlovák igazságügy-minisztérium mellett mûködõ Jogi Intézetéhez, ahol azután 1954-ig maradtak is (330–331. o.).

Az említett harmadik nagy fejezet, amely a könyv meghatározó részét képezi, nagyobb jogtudományi területenként tekintette át a *Právny obzor*-ban megjelent tanulmányokat. A terminológiai kérdések után elõször az állam- és jogelmélet következett, azután az alkotmányjog és a közigazgatási jog, azt követte a magánjog áttekintése, majd a szellemi tulajdon szabályozása. A nagy áttekintéseket a versenyjogi

rész zárta le, ami nem meglepő, hiszen ezzel a témával a szerzők közül sokan foglalkoztak korábban. Érdekes viszont, hogy a büntetőjog áttekintése teljesen kimaradt a könyvből. Az eljárási jogi kódexek, illetve egyéb normák bemutatása is hiánycikk. Az egyes alfejezetek között jelentősek a terjedelmi különbségek. Amíg például a magánjogi tanulmányok áttekintésével majdnem 70 oldal foglalkozik, illetve a versenyjoggal majdnem 50 oldal, addig a szerzők az alkotmányjog és a közigazgatási jog bemutatásának kevesebb mint 10 oldalt szenteltek. Ez azonban valószínűleg nemcsak a szerzők szakmai érdeklődésével függ össze, hanem azzal is, hogy a közjogi vonatkozású tanulmányok nem a *Právný obzor*-ban jelentek meg, hanem a *Verejně právo (Közjog)* című folyóiratban.¹⁵ Ez különösen érvényes a két világháború közötti időszakra. Valószínűleg a korábbi kollégákkal szembeni egyfajta előzékenység, illetve érzékenység is szerepet játszott abban, hogy a közjogi tanulmányok tematikájának ismertetése rövidebb lett, mint a többi jogág esetében. Ez különösen vonatkozik az 1940-es évek végére és 1950-es évek elejére. Jobb a helyzet az 1960-as évek és a későbbi időszakok bemutatásánál. Utolsó szerkezeti érdekesség, amelynek azonban meg van a belső logikája, hogy amíg a szerzők az állam- és jogelmélet, továbbá a közjog és a magánjog esetében csak 1990-ig, illetve 1991-ig végeztek el a folyóirat témáinak bemutatását, addig a szellemi tulajdon és a versenyjog vonatkozásában inkább az 1989 utáni korszakon van a hangsúly. Igaz, mindkét esetben található egy rövid történeti bevezetés, amely az 1989 előtti fejleményekre is reflektál.

A negyedik nagy fejezet a folyóiratra vonatkozó dokumentációt tartalmazza, továbbá a főszerkesztők rövid életrajzeit, valamint a címlapok változásait követi végig. Végén kitér még a folyóirat által szerzett elismerésekre és kitüntetésekre. Érdekes az utolsó, azaz ötödik nagy fejezet, amely gyakorlatilag változatlan formában megjelenteti a *Právný obzor*-ban az elmúlt száz évben megjelent legérdekesebb tanulmányokat. Összesen 8 szerző 10 tanulmányát publikálták újra. Két szerző (a már említett Vladimír Fajnor és Štefan Luby, a szlovák civilisztika másik nagy alakja) ugyanis két írással képviselteti magát a válogatásban. Az első tanulmány először 1926-ban, az utolsó 1994-ben jelent meg. Noha ez a válogatás nyilvánvalóan szubjektív, érdekes betekintést nyújt a 20. századi szlovák jogtudomány kiemelkedő alakjainak gondolkodásába és munkásságába.

Halász Iván*

¹⁵ Jozef VOZÁR: *Vladimír Fajnor* (Bratislava: Veda 2017) 96.

* Egyetemi tanár, NKE ÁKK Alkotmányjogi Intézet; tudományos főmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

E-mail: halasz.ivan@tk.mta.hu